

Adam Linsenbarth (red.), *Atlas biblijny* (Warszawa – Pelplin: Instytut Geodezji i Kartografii; Bernardinum 2018). 327 s. 190 PLN. ISBN 978-83-60024-23-2

### KS. MARIUSZ ROSIK

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu  
e-mail: mrosik@pnet.pl  
ORCID: 0000-0002-1943-8649

Rozmiałowany w przygodzie pilot, podróżnik i pisarz zarazem Antoine de Saint-Exupéry w *Ziemi, planecie ludzi* pisał: „Jeśli w jakiejś glebie, a nie w żadnej innej, pomarańcze zapuszczają głębokie korzenie i wydają obfite owoce, to tamten teren jest prawdziwy dla pomarańczy. Jeśli określona religia, kultura, hierarchia wartości czy forma aktywności, a nie coś innego, sprawia, że w człowieku rodzi się coś wielkiego, przekraczającego jego własne granice, to znaczy, że ta religia, kultura, hierarchia wartości czy forma aktywności stanowią prawdę o człowieku”. Widziane w takiej optyce judaizm i chrześcijaństwo bez wątpienia stanowią prawdę o człowieku. Chrześcijaństwo rodziło się w określonych warunkach historycznych, kulturowych, religijnych i geograficznych: w ziemi obiecanej przez Boga dawnymi czasy Abrahamowi i jego potomstwu, zakorzenione w judaizmie, w czasach rzymskiej dominacji nad Palestyną. Rodziło się na zielonych łąkach Galilei i pokrytych żółtymi piaskami drogach Judei, a później rozprzestrzeniło na tereny basenu Morza Śródziemnego, Bliskiego Wschodu czy Egiptu, obejmując geograficznie coraz szersze kręgi.

Z ogromną radością powitać należy inicjatywę prof. A. Linsenbartha, którą podjęło wydawnictwo Bernardinum z Pelplina we współpracy z Instytutem Geodezji i Kartografii w Warszawie, by wydać drukiem nowy *Atlas biblijny*. Jest to dzieło pomnikowe, w którym autorami tekstów są dr S. Jankowski SDB, prof. A. Linsenbarth i prof. K. Mielcarek, natomiast nad mapami pracowali kartografowie C. Mazur i A. Lipowicz. Wysoką wartość naukową i kartograficzną zapewnili konsultanci: prof. W. Chrostowski i dr hab. B. Konopska. O tym, na jak szeroką skalę zaplanowane zostało całe przedsięwzięcie, świadczyć może fakt, że wstęp do publikacji napisał Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp Stanisław Gądecki, który podkreślił, że jest to pierwszy *Atlas biblijny* napisany i zredagowany przez autorów polskich. Autor „Słowa wstępnego” dodaje, że *Atlas* jest „publikacją ze wszech miar godną polecenia: jego oryginalna koncepcja łączenia wydarzeń biblijnych z geografią i geologią

Ziemi Świętej w sposób bardzo plastyczny uświadamia nam ich wzajemną unikatowość” (s. 8).

Sobór Watykański II zachęcał, aby przez częstą lekturę Pisma Świętego „rozbudzać serdeczne i żywe umiłowanie Pisma Świętego” (KL 24) tak, aby ci wszyscy, którzy „zajmują się pracowicie posługą słowa, dzięki wytrwałej lekturze i starannemu studium przyłgnęli do Pisma Świętego, aby żaden z nich nie stał się próżnym głosicielem słowa Bożego na zewnątrz, nie będąc wewnątrz jego słuchaczem” (KO 25), i „aby tym obficie zastawić wiernym stół słowa Bożego” (KL 51). Bez wątplenia *Atlas biblijny* może stać się niebagatelną pomocą w proponowanej przez Sobór lekturze Biblii. W starożytności Palestyna wraz z przyległymi krainami znajdowała się niemal w centrum świata cywilizowanego, między Syrią a Egiptem. Położenie Palestyny jest wyjątkowe, leży ona bowiem na styku trzech kultur: mezopotamskiej, egipskiej i egejskiej, i trzech kontynentów: Azji, Afryki i Europy. Jest to kraj równocześnie otwarty i zamknięty na świat: otwarty dzięki słynnej drodze starożytnej zwanej „Drogą Morską” (*Via Maris*), prowadzącej brzegiem Morza Śródziemnego z Egiptu do Mezopotamii i Europy; zamknięty dzięki jego trudno dostępnym górcom, odpornym na wpływy zewnętrzne. Poznanie tego kraju jest – jak zauważa we „Wprowadzeniu” prof. A. Linsenbarth, powołując się na św. Augustyna – koniecznym warunkiem do zrozumienia Pisma Świętego.

Atlas zawiera cztery zasadnicze części, noszące kolejno tytuły: „Środowisko przyrodnicze” (s. 14-129), „Stary Testament” (s. 130-257), „Nowy Testament” (s. 258-291) oraz „Suplement” (s. 292-327). Zaproponowana struktura pracy wydaje się logiczna i nie budzi żadnych zastrzeżeń. Również budowa poszczególnych rozdziałów jest niezwykle przejrzysta. Omawiając środowisko przyrodnicze, autorzy zatrzymują się na geografii Żyznego Półksiężycza, Azji Mniejszej, Synaju, Egiptu, a także na omówieniu geologii i geomorfologii, regionalnego i politycznego podziału Ziemi Świętej, hydrogeografii, warunków klimatycznych, fauny, flory i topografii. Już samo sięgnięcie po wyniki badań wszystkich nauk pomocniczych geografii, zasługuje na uznanie. Wrażenie to wzmacnia się jeszcze bardziej, gdy zaglądamy do poszczególnych paragrafów, w których wiele aspektów ukazanych zostało wręcz detalicznie.

W prezentacji dwóch kolejnych głównych części *Atlasu* autorzy przyjęli klucz chronologiczny. Przy omawianiu Starego Testamentu zatrzymują się nad wczesnymi wydarzeniami biblijnymi, epoką patriarchów, sędziów, czasem monarchii, okresem podzielonego królestwa, dominacją imperiów Bliskiego Wschodu, epoką hellenistyczną i rzymską. Przy Nowym Testamencie czytelnik zapozna się najpierw z miejscami związanymi z życiem i działalnością Jezusa, następnie z działalnością apostołów i z rozwijającym się wczesnym chrześcijaństwem. W tej ostatniej części baczna uwagę zwrócono na tzw. siedem Kościołów Apokalipsy.

Doskonale się stało, że autorzy nie zdecydowali się przybliżyć jedynie Ziemi Świętej rozumianej wąsko – jako dawna Palestyna – ale sięgnęli po dzieje miejsc związanych z całą Biblią (basen Morza Śródziemnego, Bliski Wschód, Egipt).

Atlas wzbogacony został o „Suplement”, w którym zawarto dwa działy: „Polonica” i „Informacje ogólne”. Bez wątpienia nikomu jeszcze nie udało się zebrać w jednym miejscu tak wiele materiału świadczącego o obecności Polaków na terenach ziem biblijnych, jak uczynili to autorzy atlasu. Znajdujemy tu historię pielgrzymek Polaków do Ziemi Świętej ze szczególnym uwzględnieniem podróży papieskich, wzmianki o polskich akcentach w Ziemi Świętej (zwłaszcza w Jerozolimie), a także krótki opis działalności Komisariatu Ziemi Świętej w Polsce, związanego oczywiście z Kustodią Ziemi Świętej. W drugiej części „Suplementu” znalazły się informacje dotyczące rachuby czasu, jednostek miar i wag, świąt izraelskich, władców państw starożytnego Bliskiego Wschodu, a także znakomitej jakości obrazy satelitarne Ziemi Świętej.

Autorzy operują poprawnym i bogatym słownictwem; język *Atlasu* jest naukowy, a jednocześnie w pełni zrozumiały nawet przez osoby niebędące specjalistami w danej dziedzinie. Na uwagę zasługuje przepiękna szata graficzna książki: mapy dopracowane w najmniejszych szczegółach, setki (może nawet tysiące) fotografii wzbogacających percepcję treści oraz pobudzających wyobraźnię, liczne grafiki, doskonale ich opisy, przykuwające uwagę ramki, wyróżnienia (pogrubienia) w tekście, znakomicie opracowane legendy map i wprawnie dobrana kolorystyka. Wszystko to sprawia, że książkę bierze się do ręki z ogromną przyjemnością.

Jan Paweł II podczas spotkania z Papieską Komisją Teologiczną mówił: „Lud Boży potrzebuje takich egzegetów, którzy z jednej strony – bardzo ucziwie będą wykonywać swą pracę naukową, z drugiej – nie zatrzymają się w połowie drogi, lecz przeciwnie, będą kontynuować swe wysiłki aż do pełnego ukazania skarbów światła i życia zawartych w świętych Pismach, tak aby pasterze i wierni mieli do nich łatwiejszy dostęp i obficie korzystali z ich owoców” (11.04.1991). Nie ulega wątpliwości, że *Atlas biblijny* stanowić będzie wydatną pomoc zarówno dla biblistów, teologów i egzegetów, jak i wiernych pragnących samodzielnie lub w grupach studyjnych coraz lepiej poznawać treść Objawienia zawartego w Piśmie Świętym.